

13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresine Katılan Öğrencilerin Kongreye İlişkin Görüşleri

Conference-Related Opinions of the Nursing Students Who Participated in the 13th National Nursing Students Conference

(Araştırma)

Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2017, 4(1), 1–14

Sevilay HİNTİSTAN¹, Seçil Gülhan GÜNER¹, Betül BAYRAK²

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Trabzon, Türkiye

²Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları ve Yönetim Anabilim Dalı, Trabzon, Türkiye

Geliş Tarihi: 12 Şubat 2016

Kabul Tarihi: 02 Kasım 2016

ÖZ

Amaç: Bu çalışma, 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ne katılan hemşirelik öğrencilerinin kongreye ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapıldı.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırmanın örneklemini 1-3 Mayıs 2014 tarihinde 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ne katılan 381 hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Veriler, araştırmacılar tarafından oluşturulan Anket Formu ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde sayı ve yüzdeler kullanıldı.

Bulgular: Araştırma kapsamına alınan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.8±1.5'tir. Öğrenciler, kongrenin mesleki gelişimlerine katkı sağladığını (%98.7), hemşirelik mesleğine olan motivasyon ve heyecanlarını arttırdığını (%92.4), hemşirelik mesleğinin sorunlarını daha iyi anlamalarını sağladığını (%91.6), kongre duyurusunun zamanında yapıldığını (%89.5), daha sonra düzenlenecek hemşirelik öğrencileri kongrelerine katılımı ilgili öğrencilerin bilgilendirilmesi ve okul tarafından desteklenmesi (%99.7) gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerine yönelik düzenlenen 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi, öğrencilerin mesleki gelişimleri açısından yararlı bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerine yönelik daha sonra düzenlenecek kongrelerde öğrencilerin de önerilerinin alınması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşire, kongre, meslek, öğrenci

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to identify the conference-related opinions of the nursing students who participated in the 13th National Nursing Students Conference.

Material and Methods: The sample of this descriptive study was composed of 381 nursing students who participated in 13th National Nursing Students Conference held between May 1-3, 2014. The data were gathered with face to face interview technique by using a questionnaire designed by the researchers. Numbers and percentages were used for data analysis.

Results: Mean age of the participant nursing students was 21.8 ± 1.5 . The students stated that the congress contributed to their professional growth (98.7%), increased their motivation and enthusiasm for nursing profession (92.4%), enabled them to understand problems of nursing profession better (91.6%), announcement of the congress was on time (89.5%) and students should be informed and supported about the participation in the future nursing students conferences by the managements of nursing schools (99.7%).

Conclusion: 13th National Nursing Students Conference held for nursing students was found useful in terms of students' professional growth. It was also recommended that opinions of the students should be taken into consideration for future nursing students conferences.

Key Words: Conference, nurse, profession, student

GİRİŞ

Meslek kavramı, uzun yıllardan beri çalışılan ve üzerinde çeşitli tartışmaların yapıldığı, teorilerin geliştirildiği, bireysel ve toplumsal boyutlarda etkilerinin incelendiği bir konu olmuştur. Meslek; genellikle uzun ve yüksek dereceli bir öğrenim gerektiren, kendine özgü yasal ve ahlaksal kuralları bulunan ve bir kimsenin geçimini sağlayan uğraş olarak tanımlanmıştır^{1,2}. Toplumsal yaşamda her bireyin bir meslek sahibi olma, bir iş yapma, diğer bir deyişle etkin olma ihtiyacı içinde olması, toplumsal iş bölümünde ve istihdam politikalarında mesleklerin önemli bir yer tutmasına yol açmıştır³.

Toplumsal sistemin önemli bir parçası olan meslekler, geçmişten günümüze hem birey hem de toplum açısından önemli işlevler üstlenmişlerdir. Mesleklerin bireyler açısından işlevlerine bakıldığında, mesleki kimlik kavramı ile karşılaşılmaktadır. Mesleki kimlik, mesleğin ideolojisinden kaynaklanır ve bireye mesleki faaliyetler içinde "kim" olduğu yönünde anlayış kazandırır, dolayısıyla meslek üyesine mesleki yaşamdaki yerini belirten bir rol verir. Mesleki kimlik kazanılması, mesleki özdeşimi de beraberinde getirir. Mesleki özdeşim, bireyin mesleki kimliğini algılaması yoluyla, mesleki kimliğin öngördüğü şekilde davranmasını ve davranışlarını şekillendiren bakış açıları benimsemesini sağlar. Böylelikle birey hem rolünün gereklerini kimliği açısından değerlendirerek yerine getirir hem de kimliği ile uyumlu statü, saygınlık ve güce sahip olur^{3,4}.

Tarih boyunca hemşirelik, mesleklaşma ölçütlerine tam olarak sahip olmamakla birlikte özellikle 1980'lerden sonra belirgin bir ilerleme sağlamıştır. Ancak, hemşireliğin başta bilimsel bilgi temeli ve otonomi olmak üzere çeşitli alanlarda zayıflıkları vardır ve özellikle bu alanların güçlendirilmesi gereklidir. Hemşirelik mesleğinin temellerinin oluşturulduğu lisans eğitiminde, öğrencilerin kendilerini geliştirme davranışlarını destekleyici öğretim yöntemlerini içeren (vaka/eğitim sunumları, interaktif grup

çalışmaları, araştırma raporları, paneller vb.) çalışmaların yer aldığı kongrelerin düzenlenmesi ile hemşirelik güçlendirilmektedir⁵. Bunun yanı sıra hemşireliğin, meslek ideolojisini ve mesleki kimliğini benimsemeye, hemşirelik rolünü yerine getirmede sosyal, politik, kültürel, bilimsel ve teknolojik önemli sorun alanları vardır. Bu sorun alanları hemşireler için aşılması gereken durumlar olarak algılanmalı ve meslekleşme sürecinde ilerlemek için birer uyarıcı olarak kabul edilmelidir⁶. Aynı zamanda hemşirelik mesleği içerisindeki bilimsel, teknolojik, sosyal ve kültürel sorunların kongre ve sempozyum gibi bilimsel, interaktif ortamlarda tartışılarak, genç öğrencilerin yenilikçi fikirleriyle çözüme kavuşturulması gereklidir.

Türkiye’de hemşireliğin meslekleşme sürecinde yol alabilmesi ve rollerini yerine getirebilmesi için gelişmelerin sağlanması ve sürdürülmesi son derece önemlidir. Türkiye’de hemşirelerin uygulama alanında karşılaştıkları sorunlar ve belirsizlikler göz önüne alındığında, bu sorun ve belirsizliklerin hemşirelerin mesleki kimlik geliştirmelerini, hemşireliğe ilişkin görüş ve tutumlarını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür^{7,8}. Hemşirelerin meslekleşme ölçütleri bağlamında hemşireliğe ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmış bir çalışmada, hemşirelerin büyük bir kısmı “hemşireliği sevdikleri için hemşirelikten ayrılmayı düşünmediklerini” ve yarısından fazlası “Türkiye’de verilen hemşirelik hizmetlerini yetersiz bulduklarını” ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada, hemşirelerin yarısından fazlasının mesleki kurs, seminerler gibi etkinliklere katıldığı belirtilmiş ve araştırmaların mesleğin gelişimi sağladığı ifade edilmiştir. Ayrıca, hemşirelerin meslekleşme sürecinde hızla yol almasını sağlamaya yönelik hemşirelikte profesyonel kimlik ve profesyonel davranış geliştirmek üzere stratejik hedef ve politikaların yer aldığı kongrelerin oluşturulması önerilmiştir⁷.

Türkiye’de hemşirelik öğrencileriyle yapılmış çalışmalarda, öğrencilerin hemşirelik mesleğini bilinçli olarak tercih etmedikleri, mesleği çok iyi tanımadıkları, meslek hakkında kısmen bilgi sahibi oldukları, iş bulma kolaylığı, ailenin isteği ve tesadüfen bu mesleği seçtikleri saptanmıştır⁹⁻¹¹. Sorumluluk duygusu, mesleği benimseme ve meslek bilinci kavramlarının temeli, en önemli dönemlerden biri olan üniversite eğitiminde atılır ve tüm meslek yaşamı boyunca da devam eder. Sağlık bakım sisteminin en önemli üyelerinden biri olan hemşirelerin, öğrencilik yıllarında edindiği bu meslek bilinci, çalışma hayatına başladıklarında mesleğin olgunlaşmasını ve olumlu yönde ilerlemesini sağlamaktadır. Hemşirelik bilinci profesyonel hemşirelik eğitimi ile geliştirilmektedir. Bu profesyonel hemşirelik eğitiminde; bilgi, beceri, tutum, davranış, karar verme, uygulama gücü ve değerlendirmenin yanı sıra kurs, sempozyum ve kongre gibi yenilikleri ve gelişmeleri izleme etkinlikleri yer almaktadır^{11,12}. Ayrıca, hemşirelik mesleğinde bakım kalitesinin artırılmasında araştırma sonuçları ve kanıta dayalı uygulamalara gereksinim vardır. Bu nedenle de özellikle mesleki gelişimin ilk basamaklarından biri olan üniversite eğitiminde öğrencilerin profesyonel özelliklerini geliştirmelerini destekleyecek kanıt temelli çalışmalar ve araştırma sonuçlarıyla buluşturulması oldukça önemlidir. Uluslararası Hemşireler Birliği ve Amerikan Hemşirelik Kolejlere Birliği gibi kuruluşlar, profesyonel hemşireliğin araştırmalara dayalı uygulamalarla gerçekleştirilebileceğini, bu nedenle araştırmaların yapılmasını, araştırma kapasitesinin geliştirilmesi gerektiğini, ayrıca hemşirelerin ve öğrencilerin araştırmaları eleştirel bakışla değerlendirebilmeleri için bilimsel ortamların oluşturulması gerektiğini vurgulamışlardır^{13,14}. Profesyonel hemşirelerin gelişmesine katkı sağlayan kongre ve sempozyum gibi bilimsel etkinliklerin öğrenci işbirliği ile

yapılması gerekir. Bilimsel etkinlikleri zenginleştirmek ve geliştirmek için öğrencilerin olumlu/olumsuz görüşlerinin ve önerilerinin dikkate alınması önemlidir.

Trabzon'da düzenlenen 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ne katılan ve ülkemizin farklı üniversitelerinde eğitim alan hemşirelik öğrencilerinin kongreye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ile gelecekte öğrencilere yönelik yapılacak kurs, sempozyum ya da kongre gibi etkinliklere katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE SORULARI

Bu araştırma, 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ne katılan hemşirelik öğrencilerinin kongreye ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu araştırmada belirlenen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Hemşirelik öğrencilerinin 13. Ulusal Hemşirelik Öğrenci Kongresi'ne ilişkin görüşleri nelerdir?
2. 13. Ulusal Hemşirelik Öğrenci Kongresi'nin öğrenci hemşirelerin mesleki gelişimine katkısına yönelik görüşleri nelerdir?
3. Daha sonra yapılacak olan hemşirelik öğrenci kongrelerine ilişkin öğrencilerin görüş ve önerileri nelerdir?

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma 1-3 Mayıs 2014 tarihleri arasında tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 1-3 Mayıs 2014 tarihleri arasında Trabzon'da düzenlenen 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ne katılan 546 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada örneklem hesabına gidilmemiş, evrenin tamamına ulaşılması planlanmıştır. Ancak 42 öğrencinin kongreden erken ayrılması ve 123 öğrencinin araştırmaya katılmayı kabul etmemesi nedeni ile araştırma 381 hemşirelik öğrencisi ile tamamlanmıştır. Araştırmaya katılım oranı %69.8'dir.

Araştırmanın Yapıldığı Kongre Hakkında Bilgi

Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sağlık Bilimleri Fakültesi (SBF) tarafından düzenlenen 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi KTÜ kampüsü içerisinde yer alan kongre ve kültür merkezinde üç ayrı salonda 1-3 Mayıs 2014 tarihleri arasında 546 hemşirelik öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Kongrenin ana teması "Bilginin Cesaret ve Özgürlük Gücü: Düşün, Üret ve Yenilik Yap" olarak belirlenmiştir. Kongreden bir gün önce SBF'de "Diyabette Farkındalık", "Doğum Ağrısı İle Baş Etme Yöntemleri", "Yaratıcı Drama Teknikleri ile İletişim ve Empati Çalışmaları" adlı üç kurs düzenlenmiştir. Kongre panel konuları; "Ulusal ve Uluslararası Değişim Programları", "Hemşirelik Eğitiminin İyileştirilmesi", "Hemşirelikte Eğitim Yöntemleri", "Farklı Bilim Dalları ve Hemşirelik", "Nasıl Bir Mezun İstiyoruz", "Mesleki Örgütlenme Kültürü", "Kişisel Gelişim Becerisi Kazandırma", "Hemşirelikte Güçlü

Modeller Yaratma”, “Farklı Mesleklerle Çalışma”, “Hemşirelikte Kariyer Planlama”, “Hemşirelikte Kanıta Dayalı Uygulamalar”, “Özel Dal Hemşireliği”, “Mezuniyet Sonrası İş Yaşamı”, “Sağlık Politikaları ve Hemşirelik Eğitimi”, “Öğrenci Motivasyonunu Etkileyen Etmenler”, “Sağlık Eğitiminde Öğrencinin Rolü ve Hemşirelikten Deneyimler”, “Bakım Yönetimi”, “Hemşirelik ve Bilişim” ve “Hemşirelik ve Etik” konularından oluşmuştur. Kongrede ayrıca “Hemşirelik Lisans Eğitimi Geliştirme, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, “Hemşirelik ve Medya”, “Hemşirelik ve Mizah”, “Girişken Davranış Geliştirme”, “İnovasyon” konularında konferanslar düzenlenmiş ve 20 ayrı oturumda 174 sözel bildiri ile 372 poster bildiri sunulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda^{1-8,14,15} geliştirilen 46 soruluk Anket Formu ile toplanmıştır. Anket Formunun işlerliğini belirlemek amacı ile 20 hemşirelik öğrencisi ile ön uygulama yapılmış ve 13, 26, 35 ve 40 numaralı sorular yeniden düzenlenmiştir. Anket Formu dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde hemşirelik öğrencilerinin yaşını, cinsiyetini, sınıfını, daha önce hemşirelikle ilgili herhangi bir bilimsel etkinliğe katılma durumunu ve katılmama nedenlerini içeren beş soru (açık uçlu ve çoktan seçmeli); ikinci bölümde öğrencilerin kongrenin mesleki gelişimlerine katkısına yönelik görüşleri ile ilgili 20 soru (beşli likert tipte çok iyi, iyi, orta, iyi değil, hiç iyi değil); üçüncü bölümde öğrencilerin kongrenin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 12 soru (üçlü likert tipte katılıyorum, katılmıyorum, fikrim yok); dördüncü bölümde öğrencilerin daha sonra yapılacak hemşirelik öğrencileri kongrelerine ilişkin önerileri ile ilgili dokuz soru (üçlü likert tipte katılıyorum, katılmıyorum, fikrim yok) yer almıştır.

Verilerin Toplanması

Hemşirelik öğrencilerine Anket Formu uygulanmadan önce kongre yürütücüsü olan KTÜ SBF Dekanlığı'ndan yazılı izin alınmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinden alınan bireysel bilgilerin hiç kimseye açıklanmayacağı ve bu bilgilerin başkalarına verilmeyeceği, kendilerine açıklanan amaç dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağı konusunda güvence verilerek sadakat-gizlilik ilkesine bağlı kalınarak yazılı izin alınmıştır. Anket Formu, araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelik öğrencilerine kongrenin son günü uygulanmıştır. Anket Formu'nun doldurulması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler lisanslı SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 17.5 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde sayı, yüzdelik, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Trabzon'da gerçekleştirilen 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ne katılan, araştırmaya katılmaya gönüllü hemşirelik öğrencileri ile yapılması ve evrenin tümüne ulaşılamaması araştırmanın sınırlılığdır.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.8 ± 1.5 'tir ve yaşları 18-28 yaş arasında değişmektedir. Öğrencilerin %83.2'si kadın ve %43.3'ü üçüncü sınıftadır. Öğrencilerin %54.3'ü daha önce hemşirelikle ilgili bilimsel bir etkinliğe katılırken, %45.7'si daha önce hemşirelikle ilgili bilimsel bir etkinliğe katılmamıştır. Bilimsel etkinliğe katılmama nedeni olarak öğrencilerin %21.5'i "bilimsel etkinlikten haberdar olmadıklarını" belirtmişlerdir (Tablo 1).

Hemşirelik öğrencilerinin kongrenin mesleki gelişimlerine katkısına yönelik görüşleri incelendiğinde; öğrencilerin %98.7'si kongrenin mesleki gelişimlerine katkı sağladığını, %92.4'ü hemşirelik mesleğine olan motivasyonunun ve heyecanının arttığını, %91.6'sı hemşirelik mesleğinin sorunlarını daha iyi anladığını ve hemşirelik mesleğinde işbirliğinin önemine olan inancının arttığını, %91.3'ü mesleği hakkında farkındalık oluşturduğunu, %90.8'i mesleğe olan ilgisinin ve mesleğin gelişimine katkıda bulunma isteğinin arttığını, ayrıca diğer hemşirelik öğrencileri ile bilimsel etkileşimlerinin arttığını ve farklı eğitimlerin önemini kavradığını, %90.6'sı hemşirelik mesleğine ilişkin sorumluluk duygusunun arttığını ve %90.0'i kongrenin kişisel gelişimine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Yine öğrencilerin %88.2'si mesleğinde bilgi ve becerinin önemini anladığını, %87.7'si daha sonraki hemşirelik kongresine katılma isteğinin arttığını, %86.4'ü hemşirelik derneklerine ilişkin bilgisinin arttığını, %85.3'ü mesleği ile ilgili kritik/eleştirel düşünme ve sorun çözme yeteneğinin güçlenmesi gerektiğine olan inancının arttığını, %85.0'i hastalarla ve ekip üyeleri ile iletişimini güçlendirebileceğine olan inancının arttığını, %82.7'si hemşirelik mesleği ile ilgili yeniliklerden haberdar olduğunu, %81.9'u hasta bakım kalitesini arttırabileceğini, %81.4'ü kariyer planlamasına yardımcı olduğunu, %78.2'si özel dal hemşireliklerine ilişkin bilgilerinin arttığını ve %74.0'i hemşirelik mesleği ile ilgili düşüncelerinin olumlu hale dönüştüğünü ifade etmiştir (Tablo 2).

Hemşirelik öğrencilerinin kongrenin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğrencilerin %89.5'i kongre duyurusunun zamanında yapıldığını, %88.0'i kongre düzenlenme tarihinin uygun olduğunu, %83.8'i kongre içeriğinin güncel olduğunu, %82.2'si kongre içeriğinin amacına uygun olduğunu, %80.8'i kongre sunum konularının anlaşılır olduğunu ve %79.3'ü kongre süresinin yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Yine öğrencilerin %70.9'u kongre içeriğinin zamanında duyurulduğunu, %69.0'i kongre konuşmacılarının sunum hakimiyetinin iyi olduğunu, %65.6'sı kongre kahve aralarının iyi düzenlendiğini, %64.5'i kongre salonunun genel düzenini ve %53.3'ü kongre salonunun ses düzenini iyi bulduğunu belirtmişlerdir. Ancak öğrencilerin %58.0'i kongre yemeklerini "kötü" bulmuştur (Tablo 3).

Öğrencilerin daha sonra yapılacak hemşirelik öğrencileri kongrelerine ilişkin önerileri incelendiğinde; öğrencilerin tamamına yakını (%99.7) kongrelere katılım konusunda öğrencilerin bilinçlendirilmesi ve okul tarafından desteklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %99.0'i kongrelerin öğrencilerin mesleki hedeflerini belirlemeye yönelik eğitimler içermesi, %98.4'ü kongrelerin öğrencilere hemşirelik mesleğine farklı alanlardan bakış açısı kazandırması, %97.9'u kongre içeriğinin öğrencilerin gereksinim ve beklentilerini karşılayacak şekilde planlanması, %96.9'u kongrelerde öğrencilere mezuniyetten sonraki çalışma alanlarının tanıtılması, %96.1'i kongre içeriğinin belirlenmesinde öğrenci görüşlerine önem verilmesi, %95.5'i

Tablo 1. Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerinin dağılımı (N=381)

Değişkenler	Özellikler	N	%
Cinsiyet	Kadın	317	83.2
	Erkek	64	16.8
Yaş	Ort±SS: 21.8±1.5 (Min= 18 Max= 28)		
Sınıf	1.Sınıf	24	6.3
	2.Sınıf	53	13.9
	3.Sınıf	165	43.3
	4.Sınıf	139	36.5
Daha Önce Hemşirelikle İlgili Bilimsel Etkinliğe Katılma	Evet	207	54.3
	Hayır	174	45.7
Bilimsel Etkinliğe Katılmama Nedeni	Haberdar olmama	82	21.5
	Ekonomik nedenler	43	11.3
	İlgilenmeme	24	6.3
	Ulaşım güçlüğü	11	2.9
	Gereksinim duymama	9	2.4

kongre içeriğinde öğrencilere karar verme, kritik düşünme, liderlik, yaratıcılık ve güven duygusunun kazandırılmasına yönelik eğitimlerin olması, %93.4'ü kongrenin hemşirelik mesleği ile ilgili bilgi eksikliğini gidermeye yönelik planlanması ve %45.4'ü kongre kursları sonunda sınav yapılması gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 4).

TARTIŞMA

Bu bölümde 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ne katılan hemşirelik öğrencilerinin kongreye ilişkin görüşleri tartışılmıştır.

Araştırmamızda, hemşirelik öğrencilerinin %54.3'ü daha önce bilimsel bir etkinliğe katılırken, %45.7'si daha önce bilimsel bir etkinliğe katılmamıştır. Korkmaz ve Görgülü⁷, hemşirelerin %58.9'unun mesleki kurs ve seminerlere, Kelleci, Gölbaşı, Yılmaz ve Doğan¹⁵ hemşirelerin %78.9'unun en az bir kez mesleki bilimsel bir toplantıya (kongre, sempozyum vb.) katıldıklarını belirtirken; Karamanoğlu, Gök Özer ve Tuğcu¹⁶ hemşirelerin %50.5'inin Karadaş ve Özdemir¹⁷ ise hemşirelik öğrencilerinin %73.3'ünün mesleki bilimsel bir etkinliğe katılmadıklarını belirtmişlerdir. Düzenlenen kongrede öğrencilerin bilimsel etkinliğe katılmama nedenleri arasında öncelikle etkinliklerden haberdar olmama ve ekonomik nedenler yer almıştır. Çalışmamıza benzer şekilde Hıdıroğlu, Önsüz, Topuzoğlu ve Karavuş'un¹⁸ çalışmasında, öğretim üyesi, uzman ve

Tablo 2. Öğrencilerin kongrenin mesleki gelişimlerine katkısına yönelik görüşlerinin dağılımı (N=381)

Öğrencilerin Görüşleri	Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok	
	n	%	n	%	n	%
Kongre, mesleki gelişimime katkı sağladı.	376	98.7	5	1.3	0	0
Kongre, hemşirelik mesleğine olan motivasyonumu ve heyecanımı arttırdı.	352	92.4	4	1.0	25	6.6
Kongre, hemşirelik mesleğinin sorunlarını daha iyi anlamamı sağladı.	349	91.6	12	3.1	23	6.0
Kongre, hemşirelik mesleğinde işbirliğinin önemine olan inancımı artırdı.	349	91.6	11	2.9	21	5.5
Kongre, mesleğim hakkında farkındalık oluşturdu.	348	91.3	9	2.4	24	6.3
Kongre, mesleğe olan ilgimi arttırdı.	346	90.8	9	2.4	26	6.8
Kongre, hemşirelik mesleğinin gelişimine katkıda bulunma isteğimi arttırdı.	346	90.8	9	2.4	23	6.0
Kongre, diğer hemşirelik öğrencileri ile bilimsel etkileşimi artırarak farklı eğitimlerin önemini kavramamı sağladı.	346	90.8	7	1.8	28	7.3
Kongre, hemşirelik mesleğine ilişkin sorumluluk duygumu artırdı.	345	90.6	8	2.1	28	7.3
Kongre, kişisel gelişimime katkıda bulundu.	343	90.0	9	2.4	29	7.6
Kongre, mesleğimle ilgili bilgi ve becerinin önemini kavramamı sağladı.	336	88.2	12	3.1	33	8.7
Kongre, bundan sonraki hemşirelik kongresine katılmam için teşvik edici oldu.	334	87.7	10	2.6	37	9.7
Kongre, hemşirelik derneklerine ilişkin bilgimi arttırdı.	329	86.4	13	3.4	39	10.2
Kongre, mesleğimle ilgili kritik/eleştirel düşünme ve sorun çözme yeteneğimin güçlenmesi gerektiğine olan inancımı artırdı.	325	85.3	14	3.7	42	11.0
Kongre, hastalarla ve ekip üyeleri ile iletişimimi güçlendirebileceğime inandırdı.	324	85.0	15	3.9	42	11.0
Kongre sayesinde hemşirelik mesleği ile ilgili yeniliklerden (bilgi, inovasyon) haberdar oldum.	315	82.7	14	3.7	52	13.6
Kongre, sunacağım hasta bakımının kalitesini arttırabileceğimi düşündürdü.	312	81.9	20	5.2	49	12.9
Kongre, kariyer planlamama yardımcı oldu.	310	81.4	22	5.8	49	12.9
Kongre, özel dal hemşireliklerine ilişkin bilgimi arttırdı.	298	78.2	22	5.8	61	16.0
Kongre, hemşirelik mesleği ile ilgili düşüncelerimin olumlu hale dönüşmesini sağladı.	282	74.0	33	8.7	66	17.3

Tablo 3. Öğrencilerin kongrenin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerinin dağılımı (N=381)

	İyi		Orta		Kötü	
	n	%	n	%	n	%
Kongre duyurusu zamanında yapıldı.	341	89.5	40	10.5	-	-
Kongre düzenlenme tarihi uygundu.	335	88.0	29	7.9	17	4.4
Kongre içeriği günceldi.	319	83.8	52	13.6	10	2.6
Kongre içeriği amacına uygundu.	313	82.2	59	15.5	9	2.3
Kongre sunum konuları anlaşılırdı.	308	80.8	64	16.8	9	2.4
Kongre süresi yeterliydi.	302	79.3	64	16.8	15	3.9
Kongre içeriği zamanında duyuruldu.	270	70.9	99	26.0	12	3.1
Kongre konuşmacılarının sunum hakimiyeti iyiydi.	263	69.0	103	27.0	15	3.9
Kongre kahve araları iyi düzenlenmişti.	250	65.6	81	21.3	50	13.1
Kongre salonunun genel düzeni iyiydi.	246	64.5	76	19.9	59	15.5
Kongre salonunun ses düzeni iyiydi.	203	53.3	112	29.4	66	17.3
Kongre yemekleri güzeldi.	90	23.6	70	18.4	221	58.0

asistan doktorların sürekli tıp eğitimi etkinliklerine katılmama nedenleri arasında en çok etkinliklerden haberdar olmama, ekonomik nedenler ve ulaşım güçlüğü yer almıştır.

Meslekleşme sürecinde sistematik bilginin sürekli olarak kongre, sempozyum ve araştırmalarla genişletilerek içeriğinin artırılması gereklidir. Düzenlenen kongrenin, hemşirelik öğrencilerinin mesleki gelişimlerine katkı sağladığı, mesleğe olan motivasyonlarını, heyecanlarını arttırdığı ve mesleği ile ilgili farkındalık oluşturduğu saptanmıştır. Korkmaz ve Görgülü⁷, hemşirelerin meslek ölçütleri bağlamında hemşireliğe ilişkin görüşlerini incelediği çalışmasında, hemşirelerin yarısının araştırmaların mesleki gelişimlerini artırdığını belirtmişlerdir. Kıdak ve Aksaraylı¹⁹, öğrencilerin kongre, sempozyum gibi bilimsel ve sosyal faaliyetlerde yer almasının, meslekte sorumluluk almalarını arttırdığını ve mesleki gelişimlerine katkı sağladığını; Öztürk Dönmez ve Bayık Temel²⁰ de hemşirelik öğrencilerinin mesleki uygulamalarını bilimsel çalışmalarla bütünleştirebilmesi, öğrencilik sürecinde araştırma becerisi ve farkındalık kazanabilmesi ve bu farkındalığı mesleklerine aktarabilmesinde hemşirelik öğrencileri kongrelerinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinlikler; meslek üyelerini bir araya getiren bilimsel düşünce ve bilgi alışverişini sağlayan, sosyal anlamda meslek üyeleri arasında iletişim ve etkileşimi gerektiren bilimsel etkinlikler arasında yer almaktadır²¹. Öğrencilerin, kongrede diğer hemşirelik öğrencileri ile bilimsel etkileşimlerinin arttığı ve farklı eğitimlerin önemini

Tablo 4. Öğrencilerin daha sonra yapılacak hemşirelik öğrencileri kongrelerine ilişkin önerilerinin dağılımı (N=381)

Öğrencilerin Önerileri	Katılıyorum		Katılmıyorum		Fikrim Yok	
	n	%	n	%	n	%
Kongrelere katılım konusunda öğrencilerin bilinçlendirilmesi ve okul tarafından desteklenmesi	380	99.7	1	0.3	-	-
Kongreler, öğrencilerin mesleki hedeflerini belirlemeye yönelik eğitimler içermeli	377	99.0	1	0.3	3	0.8
Kongreler, öğrencilere hemşirelik mesleğine farklı alanlardan bakış açısı kazandırmalı	375	98.4	3	0.8	3	0.8
Kongre içeriği, öğrencilerin gereksinim ve beklentilerini karşılayacak şekilde planlanmalı	373	97.9	4	1.0	4	1.0
Kongrelerde öğrenci hemşirelere mezuniyetten sonraki çalışma alanları tanıtılmalı	369	96.9	10	2.6	2	0.5
Kongre içeriğinin belirlenmesinde öğrenci görüşlerine önem verilmeli	366	96.1	7	1.8	8	2.1
Kongre içeriğinde karar verme, kritik düşünme, liderlik, yaratıcılık ve güven duygusunun kazandırılmasına yönelik eğitimler olmalı	364	95.5	6	1.6	11	2.9
Kongre, hemşirelik mesleği ile ilgili bilgi eksikliğini gidermeye yönelik planlanmalı	356	93.4	16	4.2	9	2.4
Kongre kursları sonunda sınav yapılmalı	173	45.4	153	40.2	55	14.4

kavradıkları belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak, farklı üniversitelerin hemşirelik bölümünde eğitim alan öğrencilerin birbirleri ile hem eğitim hem de kültürel olarak etkileşimde bulunmaları düşünülmüştür. Hemşirelik kongre/sempozyum bildiri kitapları incelendiğinde, yıllar geçtikçe bildiri sayısında artış olduğu gözlenmiş ve hemşirelik bölümünde öğrenci ve akademisyen sayısının artması ile araştırma yapma ve bilimsel toplantılara katılma gibi bilginin paylaşımı da artmıştır²²⁻²⁴. Düzenlenen kongre, öğrencilerin hemşirelik mesleğine ilişkin sorumluluk duygusunu arttırmış ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamıştır. Hemşirelik mesleğinde bireysel sorumluluk alma mesleğin güçlü bir özelliğidir⁷. Ancak, Karagözoğlu ve Kangallı'nın²⁵ çalışmasında, hemşirelerin genel otonomilerinin "orta düzeyde" olduğu; Karadağ, Hisar ve Özhan Elbaşı'nın²⁶ çalışmasında ise otonominin hemşirelerin en düşük profesyonel davranış özelliği olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Sabancıoğlu ve Doğan⁸ da kişisel kimliğin oluşması ve mesleki profesyonel kimliğin gelişmesinde kişisel kimlik boyutunun oldukça önemli olduğunu saptamıştır.

Chitty²⁷; Kelly, Flexner, Genevieve ve Roy, Bixler ve Povalko'nun, hemşireliğin meslekleşme sürecinde, meslek ölçütü olarak bilgi birikiminin önemli olduğunu belirlemiştir. Çalışmamızda, öğrencilerin, meslekte bilgi ve becerinin önemini anladıkları ve daha sonraki hemşirelik kongrelerine katılma isteklerinin arttığı saptanmıştır. Bunun nedeni olarak, düzenlenen kongrede öğrencilerin mesleği ile ilgili bilgi, deneyim ve yenilikleri farklı interaktif ortamda edinmeleri, farklı kültürlerden

gelen meslektaşlarıyla bir araya gelerek sosyalleşme olanağı bulmaları ve kongreye katılım koşullarının uygun olması düşünülmüştür. Meslek üyelerinin bir araya gelerek oluşturdukları meslek örgütleri yoluyla mesleki rollerin tanımlandığı, mesleki ahlak kurallarının geliştirildiği, politikaların saptandığı, mesleki hakları elde edebilmek için güçlerin birleştirildiği, yayın organlarının kurulduğu, üyelerin grup bilincine ulaştığı, mesleğe güç kattığı ve meslek üyelerinin güdüldüğü belirtilmektedir⁷. Düzenlenen kongrede öğrencilerin hemşirelik derneklerine ilişkin bilgileri artmıştır. Bir araştırmada, hemşirelerin %76.2'sinin mesleki herhangi bir derneğe üye olmadıkları belirtilmiştir⁷. Benzer şekilde Karadağ, Hisar ve Özhan Elbaş da²⁶, hemşirelerin mesleki örgütlere katılım oranını düşük bulmuşlardır. Ülkemizde hemşirelikte mesleki örgütlere katılım ve grup bilinci henüz istenilen düzeyde değildir. Bu anlamda da düzenlenen kongrede hemşirelik öğrencilerinde hemşirelik derneklerine ilişkin farkındalık sağlandığı düşünülmüştür.

Kongre sonrası hemşirelik öğrencilerinin mesleği ile ilgili kritik/eleştirel düşünme ve sorun çözme yeteneği ile hastalarla/ekip üyeleriyle iletişimlerini güçlendirebileceklerine olan inançları artmıştır. Hemşirelik mesleği; eleştirel düşünme, sorun çözümü ve analiz etme yeteneği gerektirmektedir. Bu kongre sürecinde eleştirel düşünme ve sorun çözmeye yönelik düzenlenen oturumlarda “kavram haritası, karar ağacı ve altı şapkalı düşünme tekniği” gibi yöntemler tartışılmıştır. Hem bu yöntemler hem de kongre sürecinde ele alınan diğer konular hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme ve sorun çözme yeteneklerinin farkına varmalarına ve farklı bakış açıları geliştirmelerine neden olduğu düşünülmüştür. Hemşirelik mesleğinde iletişim, mesleğin yapı taşlarından biridir. Kongrenin bilimsel program içeriğinde hasta ve ekip üyeleri ile etkili iletişime önemle vurgu yapılmıştır. Sağlık kurumlarında hasta ve ekip üyeleri ile iletişim çatışmalarına sıklıkla tanıklık eden öğrenci hemşirelerde, kongreden sonra hasta ve ekip üyeleri ile iletişim sorunlarının nasıl en aza indirilebileceği, iletişim sorunları ile nasıl baş edilebileceği ve iletişimin nasıl güçlendirilebileceği ile ilgili farkındalık oluşturulduğu düşünülmüştür.

Sağlık alanında ve mesleğe ilişkin yeni bilgi, uygulama, teknoloji ve haberlerin paylaşılabildiği alanlar olan kongre gibi bilimsel etkinlikler, hemşirelik öğrencilerinin de güncel bilgi ve uygulamalardan haberdar olmasını sağlamaktadır²⁸. Hemşirelik öğrencilerinin kongrede hemşirelik mesleği ile ilgili yeniliklerden (inovasyon, bilişim) haberdar oldukları ve hasta bakım kalitesini arttırabilecekleri belirlenmiştir. Bu durum, kongrede hemşirelik mesleğine ilişkin bilişim, inovasyon, kalite gibi temalara yer verilmiş olması ile ilişkilendirilmiştir. Günümüzde sağlık alanında meydana gelen teknolojik gelişmeler nedeni ile sağlık bakımında kalite kavramı önem kazanmış ve hasta memnuniyetinin değerlendirilmesi, sağlık bakımında kalite ölçütleri arasında yer almıştır²⁹. Hemşirelik öğrencilerinin, kongre sonunda hemşirelik mesleği ile ilgili düşünceleri olumlu hale dönüşmüştür. Öğrenim çevresinin öğrencinin meslek algılayışını etkilemede önemli olduğu belirtilmiştir³⁰⁻³³. Ayrıca, yapılan bir çalışmada, öğrencilik yıllarında mesleğin toplumdaki olumsuz imajı hakkında bilgi sahibi olmaya başlayan öğrencilerin, mezuniyet sonrası hemşireliğin uygulama alanından ziyade eğitim ve yönetim alanında çalışmak istedikleri saptanmıştır³⁴. Yine mesleğini isteyerek ve severek seçen öğrencilerin gerek öğrenme yaşantıları sırasında gerek meslek yaşamlarında daha başarılı olduğu gösterilmiştir³⁵. Öğrencilik süresince yapılan hemşirelik kongrelerine öğrencilerin katılımlarının sağlanması ile öğrencilerin

meslekle ilgili düşüncelerinin daha olumlu hale gelebileceği düşünülmüştür.

Yapılan 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'nin duyurusunun zamanında yapıldığı, düzenlenme tarihinin uygun, içeriğinin güncel ve amacına uygun olduğu ancak yemeklerinin kötü olduğu saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin profesyonel özelliklerinin, bakım becerilerinin, teknolojik olanakları kullanabilme becerilerinin geliştirilmesinde oldukça önemli olan kurs, sempozyum ve kongre gibi etkinliklerde kongre hazırlığının (kongre binası, ses düzeni, ulaşım, duyuru, içerik vb.) yeterli olmasının öğrencilerin öğrenim yaşantılarını olumlu etkileyebileceği düşünülmüştür. Ayrıca, hemşirelik eğitim (kongre, kurs, sempozyum) programlarının etkinliğinin ve sonuçlarının değerlendirilmesinin, değişen gereksinimler doğrultusunda yenilenmesinin, eğitimin kaliteli ve verimli uygulanması açısından önemli olduğu belirtilmiştir⁸.

Kongreye katılan öğrencilerin daha sonra yapılacak hemşirelik öğrencileri kongrelerine ilişkin öncelikle öğrencilerin kongrelere katılım konusunda bilinçlendirilmesi ve okul tarafından desteklenmesi ve kongrelerin öğrencilerin mesleki hedeflerini belirlemeye yönelik eğitimler içermesini önerdikleri saptanmıştır. Bu doğrultuda, daha sonra yapılacak hemşirelik kongre programlarında öğrencilerin önerileri çerçevesinde gerekli düzenlemelerin yapılması önemlidir. Bu nedenle daha sonra yapılacak hemşirelik öğrencileri kongrelerinde, öğrenci önerilerinin bilimsel düzenleme kurulları tarafından göz önünde bulundurulmasını öğrencilerin kongrelerden yarar sağlamasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin, 13. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'ni mesleki gelişimleri açısından olumlu buldukları, genel olarak kongreyi olumlu değerlendirdikleri ve daha sonraki hemşirelik kongrelerine katılmak için desteklenmek istedikleri saptanmıştır. Bu çalışma sonuçları doğrultusunda;

- Öğrencilerin profesyonel bilginin paylaşıldığı, bilimsel etkileşimin arttığı ve yenilikçi yaklaşımların öğrenildiği bilimsel etkinliklerle (kongre, sempozyum, kurs vb.) ilgili bilinçlendirilmesi,
- Öğrencilerin lisans eğitimi süresince birinci sınıftan itibaren kongre, sempozyum ve kurslara katılımının desteklenmesi ve teşvik edilmesi (kurumsal izin, maddi destek, teşvik ödülü vb.).
- Periyodik olarak öğrencilerin kendilerini ve mesleğini geliştirme davranışlarını destekleyici öğretim yöntemlerini içeren (vaka ve eğitim sunumları, interaktif grup çalışmaları, araştırma raporları, paneller vb.) eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi,
- Öğrencilerin öğretim elemanları ve kurum tarafından kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinliklerde sunum yapmak üzere araştırma yapmalarının desteklenmesi,
- Düzenlenecek olan bilimsel etkinliklerin öğrencilere zamanında duyurulması,
- Daha sonra düzenlenecek bilimsel etkinlikler için öğrenci önerilerinin dikkate alınması önerilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Ulusoy MF, Görgülü RS. Hemşirelik esasları-temel kuram, kavram, ilke ve yöntemler, Cilt 1, 5. Basım. Ankara: 72 TDFO Ltd. Şti. Hacettepe Üniversitesi; 2001. s.13-25.
2. Yanikkerem E, Altınparmak S, Karadeniz G. Gençlerin meslek seçimini etkileyen faktörler ve benlik saygıları. Nursing Forum Dergisi 2004 7(2):61- 62.
3. Seçer Ş. Mesleki yaşam modelinin oluşturulması ve mesleki analizlerde kullanımı. Celal Bayar Üniversitesi S.B.E. Sosyal Bilimler Dergisi 2009 7 (1), 35-56.
4. Sarıkaya T, Khorshid L. Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 2009 7(2), 393-423.
5. Sarmasoğlu Ş, Görgülü S. Hemşirelik öğrencilerinin kendi kendine öğrenmeye hazırlanış düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2014 1(3), 13-25.
6. Karadağ A. Meslek olarak hemşirelik. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi [online] 2002 5 (2), 55-62. URL: <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/HYD/article/view/184/178>.
7. Korkmaz F, Görgülü S. Hemşirelerin, meslek ölçütleri bağlamında hemşireliğe ilişkin görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2010 17 (1), 1-17.
8. Sabancıoğulları S, Doğan S. Profesyonel kimlik gelişimi ve hemşirelik. Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences 2012 15(4), 275-282.
9. Gözüm S. Hemşirelik eğitimine yeni başlayan öğrencilerin mezuniyet sorası çalışmak istedikleri ve istemedikleri hemşirelik alanlar ve gerekçeleri. 2000'li Yıllarda Sağlık Yüksekokullarında Eğitimin Geleceği Sempozyum Kitabı; 2000 Sayı:85- 94; Malatya.
10. Göz F, Erkan M. Sağlık memurluğu öğrencilerinin mesleki düşünce, görüş ve sorunları. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2001 1(2), 37- 50.
11. Beydağ KD, Gündüz A, Özer FG. Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin eğitimlerine ve mesleklerine bakış açıları, meslekten beklentileri: The view of Denizli Health College students about their educations and their professional expectations. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi 2008 1(3),137-142.
12. Özsoy A. Hemşire öğrencilerinin mesleğe ilişkin görüşlerinin ileriye dönük incelenmesi, 7. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı; 1996 345-350; Erzurum.
13. Halabi JO, Hamdan-Mansou A. Attitudes of Jordanian nursing students towards nursing research. Journal of Research in Nursing 2010 17(4):363-373.
14. American Association of Colleges of Nursing (AACN). Position statement on nursing research, 2015 URL: <http://www.aacn.nche.edu/publications/position/NsgResearch.pdf> 13.01.2016.
15. Kelleci M, Gölbaşı Z, Yılmaz M, Doğan S. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin araştırma yapma ve araştırma sonuçlarını bakımda kullanma ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 2008 10 (2), 3-16.
16. Karamanoğlu AY, Gök Özer F, Tuğcu A. Denizli ilindeki hastanelerin cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin mesleki profesyonelliklerinin değerlendirilmesi. Fırat Tıp Dergisi [online], 2009 14(1): 12-17. URL: <http://firattipdergisi.com/text.php?id=532>.
17. Karadaş C, Özdemir L. Hemşirelik öğrencilerinin araştırmaya yönelik farkındalık ve tutumlarının değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2015 2(3), 30-39.
18. Hıdıroğlu S, Önsüz MF, Topuzoğlu A, Karavuş M. Bir Tıp Fakültesindeki öğretim üyesi, uzman ve asistan doktorların sürekli mesleki gelişim kavramına bakış açılarının değerlendirilmesi. Marmara Medical Journal 2010 23(3);360-368.
19. Kıdak L, Aksaraylı ÖGDM. Sağlık hizmetlerinde motivasyon faktörleri. Sosyal Bilimler, 2009 7(1), 75-84.
20. Öztürk Dönmez R, Bayık Temel A. Türkiye'de hemşirelik öğrencileri kongrelerinde sunulan bildiri özellikleri (2000-2011) Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2014 16(1), 23-33.

21. Karagöç S. Kritik düşünmeyi geliştirme stratejileri, İleti Dergisi 2003 3: 5-7.
22. Ünsal A, Sökmen S. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisinin makale ve yazar özellikleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011 14 (4),10-16.
23. Ergül S, Ardahan M, Temel AB, Yıldırım BÖ. Bibliometric review of references of nursing research papers during the decade 1994-2003. Int Nurs Rev 2010 57(1), 49-55.
24. ÖSYM, 2010-2011 İstatistik yıllığı. [İnternet] Ulaşım adresi:<http://www.osym.gov.tr/belge/1-12654/2010-2011-ogretim-yili-yuksekokretim-istatistikleri.html>. Erişim: 05.01.2013.
25. Karagözoğlu Ş, Kangallı P. Hemşirelerin otonomi düzeyleri: otonomiye etkileyen bazı profesyonel kurumsal faktörler. Türkiye Klinikleri 2009 29 (5), 1085-1097.
26. Karadağ A, Hisar F, Özhan Elbaş N. The Level of professionalism among nurses in Turkey. Journal of Nursing Scholarship [online], 2007 7; 39 (4), 371-374. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1547-5069.2007.00195.x/>.
27. Chitty KK. Professional Nursing. 2nd Edition; 1993, Pennsylvania: W.B.Saunders Company.
28. Fidancıoğlu H, Beydağ KD, Gök Özer F, Kızılkaya, M. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin internet kullanımına yönelik görüşleri. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2009 Cilt:2,Sayı:1. 1-9.
29. Geçkil E, Dünder Ö, Şahin T. Adıyaman il merkezindeki hastaların hemşirelik bakımından memnuniyet düzeylerinin değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi, 2008 15 (2), 41-51.
30. Happel B. Student interest in perioperative nursing practice as a career. Association of Perioperative Registered Nurses, 2000 71(3), 600-605.
31. Kaynak T, Adal Z, Atay ve ark. İnsan kaynakları yönetimi. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları 1998 Yayın No. 276, İstanbul.
32. Çam O. Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin psikiyatri hemşireliği konusundaki görüşleri. III. Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu Kitabı, İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi, 1997 s: 162-169, İstanbul.
33. Marriner Tomey A. Nursing Management and Leadership, MosbyYearbook, 1996 Philadelphia.
34. Keskin G, Madenoğlu Kıvanç M, Mishal A. İstanbul Üniversitesi Bakırköy Sağlık Yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin hemşirelik mesleği hakkındaki düşünceleri. II. Uluslararası- IX. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı, Mirage Park Resort Otel, 2003 s: 268-270, Antalya.
35. Tunç G, Akansel N, Özdemir A. Hemşirelik ve sağlık memurluğu öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörler. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2010, 3(1), 24-31.